

Designing a model for observing and monitoring environmental interactions of the Islamic Revolution based on Islamic teachings

Saeed Hejazifar*¹

Research Paper

Received:
05 June 2025
Revised:
30 October 2025
Accepted:
16 November 2025
Published:
22 December 2025
P.P: 37-68

ISSN: 2717-3674
E-ISSN: 2717-3666

Abstract

The present study was conducted with the aim of providing a model for observing and monitoring the environmental interactions of the Islamic Revolution based on Islamic teachings. Accordingly, the present study is a qualitative research from the perspective of the purpose of a fundamental research, descriptive in terms of the method of collecting information, and qualitative in terms of the nature of the data. Data collection in this study was based on a library approach from common scientific sources and reliable religious sources, and the data analysis method was based on qualitative content analysis. The extracted model was designed in three general categories of requirements, principles, and goals. The requirements governing the observation and monitoring of the environmental interactions of the Islamic Revolution include having insight and analytical power, knowing friends and enemies, knowing the flow of political parties, knowing the Islamic Revolution and its leaders and protecting them, information literacy and comprehensive knowledge of the environment, having mental and intellectual growth, flexibility and adaptation to conditions, and having self-confidence. The principles governing the environmental interactions of the Islamic Revolution include the principle of negating the mustache, the principle of guardianship and renunciation centered on guardianship, the principle of commitment to treaties and covenants and keeping the covenant, the principle of preserving Islamic honor, the principle of wisdom, the principle of expediency, the principle of defending the oppressed, and negating the domination of the arrogant, as well as courage and risk-taking. The goals governing the environmental interactions of the Islamic Revolution include: elevating the word of monotheism and its rule over the world, establishing equity and justice, establishing peace and security, peaceful coexistence, and respect for the rights of others. This model can be used to monitor and assess the success of the environmental interactions of the Islamic Revolution.

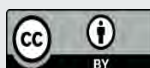
Keywords: Observation, Monitoring, Environmental Interactions, Islamic Revolution, Islamic Management.

1. Corresponding Author: Ph.D. Candidate in Futures Studies, Imam Sadiq University(AS), Tehran, Iran.
Email: sm.badiey@isu.ac.ir

Cite this Paper: Hejazifar, S (2025). Designing a model for observing and monitoring environmental interactions of the Islamic Revolution based on Islamic teachings. *Future Studies of the Islamic Revolution*, 4(6), 37-68.

Publisher: Imam Hussein University

© **Authors**

This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) (CC BY 4.0).

طراحی مدل رصد و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی بر اساس آموزه‌های اسلامی

سعید حجازی فر^{۱*}

۴

دوره ششم
زمستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۱۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۸/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱

صص: ۳۷-۶۸

شاپا چاپی: ۳۶۷۴-۲۷۱۷

الکترونیکی: ۳۶۶۶-۲۷۱۷

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارائه مدلی برای رصد و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی براساس آموزه‌های اسلامی انجام شد. بر این اساس، پژوهش حاضر از منظر هدف یک پژوهش بنیادی، از نظر نحوه گردآوری اطلاعات، توصیفی و همچنین از منظر ماهیت داده‌ها، از دسته پژوهش‌های کیفی می‌باشد. گردآوری داده‌ها در این پژوهش مبتنی بر رویکرد کتابخانه‌ای از منابع علمی رایج و منابع دینی معتبر بوده است و روش تحلیل داده‌ها براساس تحلیل محتوای کیفی انجام شد. الگوی استخراج شده در سه دسته کلی الزامات، اصول و اهداف طراحی شد. الزامات حاکم بر رصد و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی عبارتند از داشتن بصیرت و قدرت تحلیل، دوست شناسی و دشمن شناسی، جریان شناسی احزاب سیاسی، شناخت انقلاب اسلامی و رهبران آن و پاسداری از آنها، اشراف اطلاعاتی و شناخت جامع محیط، داشتن رشد ذهنی و فکری، انعطاف پذیری و انطباق با شرایط و داشتن اعتماد به نفس. اصول حاکم بر تعاملات محیطی انقلاب اسلامی عبارتند از اصل قاعده نفی سبیل، اصل تولی و تبری با محوریت ولایت، اصل التزام به پیمانها و عهدها و وفای عهد، اصل حفظ عزت اسلامی، اصل حکمت، اصل مصلحت، اصل دفاع از مظلومان و نفی سلطه مستکبران و اصل شجاعت و خطرپذیری. اهداف ناظر بر تعاملات محیطی انقلاب اسلامی عبارتند از: اعتدالی کلمه توحید و حاکمیت آن بر جهان، اقامه قسط و عدالت، برقراری صلح و امنیت و همزیستی مسالمت آمیز و حق گرایی و رعایت حقوق دیگران. این الگو می‌تواند در رصد و پایش میزان موفقیت تعاملات محیطی انقلاب اسلامی مورد استفاده قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: رصد، پایش، تعاملات محیطی، انقلاب اسلامی، مدیریت اسلامی.

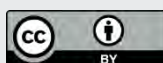
۱. نویسنده مسئول: استادیار، گروه مدیریت بازرگانی دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

Email: sm.badiy@isu.ac.ir

استناد: حجازی فر، سعید (۱۴۰۴). طراحی مدل رصد و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی بر اساس آموزه‌های اسلامی.

نشریه علمی آینده پژوهی انقلاب اسلامی، ۴(۶)، ۳۷-۶۸

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع) © نویسنده گان

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License - CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مسئله

در دنیای رقابتی امروز، با مدنظر قرار دادن سرعت روزافزون تغییرات تکنولوژیک، سیستم‌های علم و فناوری بایستی آمادگی لازم را برای پاسخ به تغییرات اقتصادی و اجتماعی داشته باشد. در این میان فرصتی ساختاریافته برای نگاه به آینده و بررسی نقش علم و فناوری در آینده بایستی در هر جامعه‌ای مغتنم شمرده شود. آیا بحث نگاه به آینده بر اساس ضرورت‌های رشد محیطی، پاسخی به نیازهای بخش مدیریتی کشور است که با هدف روزآمد کردن دانش مدیریت در کشور، سیاستگذاری، تصمیم‌گیری و تدوین راهبردهای بلندمدت ملی و فراملی برنامه‌ریزی می‌گردد. برخی معتقدند شاید آینده‌نگری تلاشی سیستماتیک برای بررسی درازمدت آینده علم، فناوری، اقتصاد، محیط و جامعه به منظور شناسایی پدیده‌های نوظهور و حوزه‌های زیربنایی تحقیقات راهبردی است که بیشترین منافع اقتصادی و اجتماعی را در برداشته باشد. از طرفی، با حرکت به سمت جهانی شدن، اصرار بر استقرار در فضاهای بسته، نامفهوم و ناکارآمد شده است. دلیل این مدعا اثرگذاری مداوم شرایط محیطی بر کسب و کار بنگاه‌های اقتصادی و در بعضی مواقع، تأثیر استراتژی‌های بنگاه‌های بزرگ بر محیط پیرامون خویش است. بنگاه‌های اقتصادی علاوه بر اثرپذیری از فضای درونی خویش، متأثر از فضای بیرونی سازمان نیز هستند. بنابراین باید به طور مداوم محیط کسب و کار را که مجموعه عوامل موجود در داخل و خارج بنگاه است و بر آیند عوامل آن اثر مستقیم بر استمرار حیات و فرآیند توسعه بنگاه دارد مود توجه ویژه قرار دهند (عمادزاده، ۱۳۹۳، ص ۱۷).

بررسی محیطی عبارت است از نظارت، ارزیابی، تحلیل و نشر اطلاعات بدست آمده مربوط به محیط‌های داخلی و خارجی سازمان که از عوامل بسیار مهم در تدوین استراتژی و برنامه‌ریزی به شمار می‌رود (اعرابی و ایزدی، ۱۳۸۱، ص ۵۹). مدیران سازمان‌ها امروزه در فضای پیچیده و متلاطمی کار می‌کنند و برای بقا و موفقیت در عرصه‌های مختلف کسب و کار، نیازمند شناخت فضا و محیط پیرامون خویش هستند. مهمترین چالش پیش‌روی مدیران و مسئولان کشور سرعت تغییرات محیطی در جوامع امروزی است. عواملی چون ماهیت اجتماعی، تکنولوژیکی، سیاسی و اقتصادی که بر موفقیت یا عدم موفقیت یک سازمان یا کشور اثر می‌گذارد از جمله مواردی هستند که در مقوله تغییرات محیطی می‌گنجد. جهانی شدن و حرکت تمامی جوامع به سوی جهانی وحدت یافته که در آن همه چیز در

سطح جهانی مطرح و نگریسته می‌شود، در تمامی امور تضعیف مرزها و هویت‌ها را در پی داشته است. امروزه جهان معاصر تحت تأثیر پدیده نو ظهور جهانی شدن به عنوان مولود رشد و توسعه فزاینده ارتباطات و فناوری اطلاعات، تحولات فراوان و متنوعی را در حوزه‌های مختلف اجتماعی همچون سیاست، اقتصاد و فرهنگ تجربه می‌کند. از آنجا که نمی‌توان مرزهای نفوذناپذیری در مقابل اشاعه اندیشه‌ها و کالاها ایجاد کرد، در بلندمدت جهانی شدن پیشرفت خواهد کرد. پویای‌های مرزگشای جهانی شدن دقیقاً به این دلیل بارزتر می‌شود که طی دهه‌های گذشته گسترش فراوان امکانات، منافع و بازارها، زمینه بالقوه رواج عالمگیر آنها را فراهم ساخته است.

آنچه در این عرصه و در شرایط فعلی اهمیت زیادی دارد تعاملات محیطی انقلاب اسلامی و اینکه چگونه و با چه مدلی می‌شود این تعاملات محیطی انقلاب اسلامی را مورد ارزیابی قرارداد. با توجه به مباحث مطروحه و لزوم توجه به تعاملات محیطی انقلاب اسلامی در این پژوهش به بررسی و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی از دیدگاه اسلام پرداخته می‌شود. در این پژوهش، با توجه به منابع اسلامی تلاش می‌گردد الگویی برای رصد و پایش میزان موفقیت یا شکست تعاملات محیطی انقلاب اسلامی ارائه گردد که می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

مبانی نظری پژوهش

پویا، رصد و دیده بانی

رصد و دیده بانی یعنی مشاهده وقایع محیط دور، نزدیک و داخل سازمان یا دولت یا کشور؛ دیده بانی نوعاً بر پایه بررسی نظام مند محتوای مطالب روزنامه‌ها، مجلات، پایگاه‌های اینترنتی و دیگر رسانه‌ها، به منظور کشف علامتهای تغییرات صورت گرفته، انجام میشود و دارای نتایج ارزشمندی است. رصد، پویا و دیده بانی جامع در یک سازمان، اطلاعات لازم در خصوص تغییرات محیط پیرامون را به یکایک اعضای سازمان منتقل می‌کند و مأموریت اصلی آن، تضمین هوشیاری جهانی مدیران و کارکنان و جلوگیری از غافلگیر شدن سازمان در برابر پیشرفتهای فناوری و همچنین تحولات صورت گرفته در محیط سیاسی، اقتصادی و تجاری است (علی دادی و همکاران، ۱۳۹۵).

محیط

محیط در لغت به معنای محیط زیست، محیط اطراف، احاطه و دور و بر، آمده است. بطور کلی در متون تخصصی مدیریت، محیط، به پدیده‌های اطراف سازمان اطلاق می‌گردد؛ که بطور معمول عواملی نظیر دولت، رقبا، تکنولوژی، عرضه و تقاضای نیروی کار، مشتریان و ارباب رجوع و اخیراً صنعت مرتبط با سیستم را دربرمی‌گیرد (گیلانی نیا، ۱۳۸۲). محیط به مجموعه عواملی اطلاق می‌شود که خارج از مرز سازمان قرار دارند و بر عملیات سازمان تأثیر می‌گذارند. عمومی‌ترین مؤلفه‌های محیط شامل قوانین و مقررات، شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، مشتریان، تکنولوژی، گروه‌های ذی‌نفع، دولت، جامعه، سازمان‌های غیردولتی، و در سطح بالاتر نظام ارزشها یا بایدها و نبایدها، باورها و مفروض‌هاست. در بعد محیط داخلی، عواملی نظیر نیروی انسانی، مقررات و روش‌های انجام کار، ساختار و تشکیلات، منابع مالی، فرهنگ سازمان، ظرفیت فیزیکی و اندازه سازمان مطرح است (طبرسا، ۱۳۸۲، ص ۹۶). از دیدگاه رایبیز^۱، هر آن چه را که خارج از محدوده و مرزهای سازمان قرار داشته و آن را احاطه نماید، محیط نامیده می‌شود (رایبیز، ۱۳۸۴، ص ۱۸). از طرفی محیط سازمان، موجودیتی در خارج از مرزهای سازمان است که با تحمیل محدودیت‌ها و الزام سازمان به انطباق به عنوان بهای تداوم حیات، بر آن تأثیر می‌گذارد (هچ و کانلیف^۲، ۱۳۸۹، ص ۱۳۹).

سیستم باز و تعاملات محیطی

مفهوم سیستم باز به معنی ارتباط سیستم با محیط اطراف خود نیست، بلکه منظور از سیستم باز این است که مبادله با محیط عامل ضروری و حیاتی برای سیستم به شمار می‌رود و تداوم فعالیت و توانایی تغییر و تکامل و به طور کلی بقای سیستم در گرو مبادله با محیط است. سیستم باز از وابستگی موجود بین خود و محیطش آگاهی دارد. سیستم‌های باز به طور مستمر، اطلاعاتی را از محیط دریافت می‌کنند که به تنظیم روابط سیستم با محیط کمک می‌کند و انجام اقدامات اصلاحی را برای سیستم امکان‌پذیر می‌کند (قلی‌پور، ۱۳۸۴، صص ۱۰۶-۱۰۸).

1. Robbins
2. Hatch & Cunliffe

دسته بندی انواع محیط

محیط را می توان به انحای مختلف و بر اساس ویژگیهای خاصی تقسیم بندی کرد. از این رو تاکنون دسته بندی های متعددی توسط دانشمندان مختلف از انواع محیط و عوامل شکل دهنده آن ارائه شده است. در جدول زیر به برخی از مهمترین دسته بندی های انجام شده در خصوص محیط اشاره شده است. دانشمندان مختلف در مقاطع زمانی گوناگون از جنبه های مختلف به دسته بندی محیط و عوامل مربوط به آن اشاره کرده اند. با این وجود از بین تمامی جنبه های لحاظ شده برای دسته بندی محیط، رویکردهای زیر بیشترین فراوانی و اقبال را به خویش اختصاص داده اند:

(۱) **دسته بندی محیط از منظر میزان تلاطم محیطی:** از منظر میزان تلاطم، محیط ها به

انواع مختلفی از جمله: محیط های پایدار و ناپایدار، محیط های ساده و پیچیده، محیط های ایستا و پویا، محیط های آرام و متشنج، محیط های مکانیکی و پویا، محیط های پیوسته و ناپیوسته، محیط های با ساختار و بدون ساختار و ... تقسیم بندی می شوند.

(۲) **دسته بندی محیط از منظر مرزهای سازمان:** از منظر مرزها و حدود سازمانی، محیط-

های مختلفی تعریف شده است، از جمله: محیط های داخلی و خارجی، محیط های نزدیک و دور، ملی و فراملی و ...

(۳) **دسته بندی محیط از منظر سطح تحلیل:** از منظر سطح تحلیل محیط و یا به عبارت دیگر

از منظر ماهیت محیط نیز محیط ها به انواع مختلفی از جمله: محیط های کاری، عمومی و بین المللی، محیط های عمومی و ویژه، محیط های همگن و ناهمگن، محیط های عمومی، اختصاصی، عملیاتی و درونی، محیط های کلان، واسطه ای و خرد و ... تقسیم بندی می شوند.

پیشینه پژوهش

تحلیل محتوای مباحث مستخرجه از قرآن کریم

همان طور که پیش از این اشاره شد، معادل واژه دشمن در قرآن کریم، عبارت «عدو» و مشتقات آن بوده است. علاوه بر این انواع دشمنی در چندین قسم بیان شده که مرسوم ترین آنها «شیطان»

«مشرکان»، «منافقان»، «کفار» و ... می‌باشد. در قسمت مربوط به قرآن کریم، مورادی به عنوان نمونه از آیات مرتبط با موضوع پژوهش ارائه گردید و در این قسمت تحلیل محتوایی بر اساس تعداد فرآوانی تکرار عبارات مرتبط در متن عربی و فارسی قرآن کریم ارائه می‌گردد (جدول زیر).

جدول ۱. فرآوانی تکرار واژگان کلیدی پژوهش در قرآن کریم (منبع: قرآن کریم)

واژگان کلیدی	فرآوانی تکرار در متن عربی قرآن	فرآوانی تکرار در ترجمه فارسی قرآن ۱
عدو + دشمن و مشتقات آن	۹۸ آیه	۱۰۸ آیه
شیطان و مشتقات آن	۷۴ آیه	۸۹ آیه
مشرکان و مشتقات آن	۳۶ آیه	۶۳ آیه
منافقان و مشتقات آن	۲۵ آیه	۳۷ آیه
کافرین و مشتقات آن	۱۱۲ آیه	۳۴۲

همانطور که مشاهده می‌شود واژگانی همچون دشمن، شیطان، مشرکان، کفار و ... که به نوعی نشان‌دهنده محیط پیرامونی مسلمانان در هر برهه‌ای از زمان هستند در قرآن کریم به میزان قابل توجهی تکرار شده‌اند. طبیعتاً واژگان مشابهی نیز وجود دارد که می‌توان در این زمینه مطرح نمود، با این وجود همین تعداد نیز نشان‌دهنده اهمیت بسیار بالایی است که خداوند متعال در قرآن کریم برای شناخت دشمن و لزوم هوشیاری در برخورد با ایشان قائل شده است.

تحلیل محتوای موارد مستخرجه از احادیث و روایات

در قسمت مربوط به احادیث و روایات به برخی از مهمترین و معروفترین احادیث و روایات نقل شده از پیامبر اکرم (ص) و همچنین امام علی (ع) و امام صادق (ع) اشاره شد. در این قسمت درصددیم به صورت کلی با استفاده از «پایگاه کتابخانه احادیث شیعه»^۱ به تحلیل محتوای احادیث مربوطه بر اساس فرآوانی تکرار مبادرت نماییم. لازم به ذکر است که پایگاه کتابخانه احادیث شیعه مشتمل بر ۱۱۱ کتاب مرجع در زمینه احادیث و روایات بوده و بالغ بر ۵۰۰۰۰ حدیث در این پایگاه ثبت شده است.

جدول ۲. فرآوانی تکرار واژگان کلیدی پژوهش در احادیث و روایات (منبع: کتابخانه احادیث شیعه)

۱. ترجمه فارسی قرآن اثر آیت الله مکارم شیرازی

1. www.hadithlib.com

واژگان کلیدی	فرآوانی تکرار در احادیث و روایات
دشمن و مشتقات آن	۴۷۳۰ مورد
شناخت دشمن و مشتقات آن	۴۱۱ مورد
مشرکان و مشتقات آن	۳۰۳ مورد
منافقان و مشتقات آن	۷۱۸ مورد
کافرین و مشتقات آن	۳۲۸ مورد

همان‌طور که مشاهده می‌شود در احادیث و روایات نقل شده از پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع) نیز به وضوح بر شناخت دشمن، مشرک، کافر، منافق و ... و همچنین برخورد با ایشان تأکید شده است. از این احادیث و رهنمودها درمی‌یابیم، که یکی از اساسی‌ترین عوامل پیروزی در تمامی موقعیت‌ها، شناخت دشمن است.

تحلیل محتوای بیانات و فرمایشات امام خمینی (ره)

مرجع اصلی و معتبر جهت استفاده از بیانات امام خمینی (ره) بی‌شک مجموعه ۲۲ جلدی صحیفه امام است که در این بخش جهت تحلیل محتوا فرمایشات ایشان مورد استفاده قرار خواهد گرفت. جدول ۳. فرآوانی تکرار واژگان کلیدی پژوهش در بیانات و فرمایشات امام خمینی (ره) (منبع: مجموعه ۲۲ جلدی صحیفه امام)

واژگان کلیدی	فرآوانی تکرار
دوست	۴۶۳ مورد
دشمن	۱۴۰۸ مورد
اجانب	۴۱۱ مورد
شیاطین	۲۵۸ مورد
هوشیاری و بیدار بودن و مشتقات آن	۹۲۶ مورد
خدعه و نیرنگ و مشتقات آن	۸۰ مورد
غریزدگی، وابستگی به غرب، فرهنگ غربی، تهاجم غربی و سایر مشتقات	۷۸ مورد
تفرقه، تفرقه‌افکنی، هرج و مرج و مشتقات آن	۴۶۱ مورد

همانطور که مشاهده می‌شود حضرت امام خمینی (ره) نیز در مقاطع مختلف مسلمانان ایران و جهان را به لزوم شناخت دوست و دشمن و هوشیاری در این زمینه دعوت نموده است. از نظرات حضرت امام استفاده می‌شود که هوشیاری در خصوص شناسایی دشمنان واقعی، عامل مهمی در از بین بردن توطئه‌ها و ترفندهای بیگانگان خواهد بود و از آن جایی که علت دشمنی هنوز وجود دارد، ترفندهای آنان در جهت رسیدن به اهداف شوم خود نیز وجود دارد، لذا باید با هوشیاری و تقویت بنیه‌های فرهنگی، علمی، اقتصادی، سیاسی و دینی قدرت مقاومت را دوچندان نمود.

تحلیل محتوای بیانات و فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای بارها در سخنان خویش به لزوم شناخت دوست، شناخت دشمن، هوشیاری در این زمینه و مبارزه با آن تأکید داشته‌اند. ایشان در بیانات خویش دشمن را به دو دسته دشمن درونی و دشمن بیرونی تفکیک نموده و تأکید ویژه بر شناخت دشمن اصلی داشته‌اند. نکته حائز اهمیت در تحلیل این فرمایشات این است که هرچه از جنگ تحمیلی فاصله گرفته و وارد فضای کنونی کشور می‌شویم، ایشان با هوشمندی خاصی همگان را نسبت به جنگ نرم در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و ... و اولویت آن نسبت به جنگ سخت مطلع نموده‌اند. در ادامه با بهره‌گیری از اطلاعات موجود در پایگاه اینترنتی دفتر حفظ و نشر حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، به تحلیل محتوای بیانات ایشان در خصوص مباحث مربوط به این پژوهش، در بازه زمانی بین سال‌های ۱۳۶۷ تا ۱۳۹۵ خواهیم پرداخت.

جدول ۴. فراوانی تکرار واژگان کلیدی پژوهش در بیانات و فرمایشات رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی) (منبع: دفتر حفظ و نشر حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای)

واژگان کلیدی	فراوانی در بیانات	فراوانی در خطرات	فراوانی در استفتائات	جمع کل
دوست	۱۶۹۳ مورد	۱۹۳ مورد	۲۸	۱۹۱۴ مورد
دشمن	۳۶۷۸ مورد	۱۹۶ مورد	۲۱ مورد	۳۸۹۵ مورد
دشمن اصلی	۱۹۳۶ مورد	۳۰ مورد	-	۱۹۶۶ مورد
دشمنی درونی	۱۰۰۲ مورد	۱۲ مورد	-	۱۰۱۴ مورد
دشمن بیرونی	۸۷۸ مورد	۴۱ مورد	-	۹۱۹ مورد
شناخت دشمن، شناسایی	۲۶۲۸ مورد	۵۴ مورد	۱ مورد	۲۶۸۳ مورد

واژگان کلیدی	فراوانی در بیانات	فراوانی در خاطرات	فراوانی در استفتائات	جمع کل
دشمن، تشخیص دشمن و مشتقات آن				
مقابله با دشمن، مبارزه با دشمن، آمادگی برابر دشمن و مشتقات آن	۲۷۹۱ مورد	۴۳ مورد	۷ مورد	۲۸۴۱ مورد
هوشیاری و بیدار بودن و مشتقات آن	۱۴۰۸ مورد	۱۱ مورد	-	۱۴۱۹ مورد
خدعه و نیرنگ و مشتقات آن	۷۶۵ مورد	۲۲ مورد	۱۶ مورد	۸۰۳ مورد
غریبزدگی، وابستگی به غرب و مشتقات آن	۹۴۷ مورد	۱۸ مورد	-	۹۶۵ مورد
فرهنگ غربی، تهاجم غربی و سایر مشتقات آن	۲۵۳۵ مورد	۴۶ مورد	۱۴ مورد	۲۵۹۵ مورد
تفرقه، تفرقه افکنی، هرج و مرج و مشتقات آن	۸۸۱ مورد	۸ مورد	۶ مورد	۸۹۵ مورد
جنگ نرم	۵۰۱ مورد	۴ مورد	-	۵۰۵ مورد

همانطور که مشاهده می‌شود در طول دوران رهبری حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای ایشان به کرات در سخنان و بیانات خویش با اقشار مختلف مردم و مسئولین بر لزوم رصد و پایش تحرکات دشمن (در جبهه‌های مختلف نظامی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و ...) تأکید داشته‌اند. این امر نشان‌دهنده اهمیت روزافزون توجه به مبحث پایش و رصد تعاملات محیطی دارد و در واقع چرایی پرداختن به این مبحث را توجیح می‌نماید.

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به هدف اصلی تحقیق که شناسایی و طراحی الگوی رصد و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی با رویکرد اسلامی است، پژوهش حاضر از منظر هدف یک پژوهش بنیادی است. از نظر نحوه گردآوری اطلاعات، تحقیقی توصیفی محسوب می‌شود. همچنین از منظر ماهیت

داده‌ها با توجه به نوع تحقیق و قطعیت داده‌ها از دسته پژوهش‌های کیفی می‌باشد که در آن از ابزارهای مختلف برای گردآوری اطلاعات از جمله مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی اسناد و مدارک، مطالعه تطبیقی و ... استفاده می‌شود.

در این تحقیق با توجه به ماهیت موضوع و هدف پژوهش از مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی و مراجعه به مدارک و اسناد جهت گردآوری اطلاعات استفاده خواهد شد. روش تحلیل داده‌های پژوهش در این مقاله، روش تحلیل محتواست که در آن ابتدا گزاره‌های کلیدی از منابع اصلی مورد مطالعه قرار می‌گیرند و بعد مضامین آنها در قالب کدهای اصلی و فرعی دسته‌بندی می‌شوند و در نهایت نیز الگوی آن ترسیم می‌شود.

در پژوهش‌های کیفی (در مقایسه با تحقیقات کمی) تعریف دقیق جامعه و نمونه آماری چندان متصور نیست، بلکه با توجه به ماهیت این نوع پژوهش‌ها جامعه و نمونه آماری معمولاً به شیوه هدفمند و قضائتی انتخاب می‌شوند. با این وجود متناسب با اقدامات و اهداف تعریف شده برای این پژوهش و رعایت رویکرد اسلامی، قرآن کریم و بیانات رهبران انقلاب اسلامی یعنی حضرت امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای (مدظله العالی) به عنوان مفسران حقیقی اسلام در نظر گرفته شد. این روش یعنی مراجعه همزمان به قرآن کریم و بیانات رهبران انقلاب اسلامی باعث اتقان، کدهای استخراج شده و جلوگیری از سوگیری یافته‌های پژوهش می‌گردد. در جدول یافته‌های پژوهش، آیات مرتبط و بیانات رهبران انقلاب اسلامی و کدهای استخراج شده، ارائه شده است. این روش ابتکاری و خلاقانه می‌تواند به عنوان الگویی در پژوهش‌های دیگر مورد استفاده قرار گیرد. لازم به ذکر است که به دلیل محدودیت حجم مطالب، نمونه‌هایی از بیانات ایشان ذکر شده است.

یافته‌های پژوهش

این مبحث در قالب سه بخش کلی قابل بررسی است. به این ترتیب که در بخش اول به الزامات حاکم بر رصد و پایش محیطی با تاکید بر رویکرد اسلامی خواهیم پرداخت؛ در ادامه و در بخش دوم به اصول ناظر بر تعاملات محیطی با تاکید بر رویکرد اسلامی ورود خواهیم نمود و در نهایت در بخش سوم به اهداف ناظر بر تعاملات محیطی با تاکید بر رویکرد اسلامی می‌پردازیم.

در این بخش با توجه به محدودیت حجم مقاله فقط به مواردی در هر بخش اشاره شده است. در نهایت نیز جدول منابع و کدهای استخراج شده و همچنین الگوی نهایی پژوهش ارائه شده است.

بخش اول: الزامات حاکم بر رصد و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی با تاکید بر رویکرد اسلامی

الزامات حاکم بر رصد و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی با تاکید بر رویکرد اسلامی عبارتند از داشتن بصیرت و قدرت تحلیل، دوست شناسی و دشمن شناسی، جریان شناسی احزاب سیاسی، شناخت انقلاب اسلامی و رهبران آن و پاسداری از آنها، اشراف اطلاعاتی و شناخت جامع محیط، داشتن رشد ذهنی و فکری، انعطاف پذیری و انطباق با شرایط و داشتن اعتماد به نفس که در ادامه برخی از موارد تبیین شده اند.

داشتن بصیرت و قدرت تحلیل

بصیرت به معنای آگاهی، درک عمیق، تشخیص حق از باطل و توان تحلیل درست مسائل است. فرد بصیر در مواجهه با حوادث و انتخاب مسیر، با سرعت، دقت و آگاهی عمل می کند. بصیرت مانند قطب نما، انسان را از گمراهی و انحراف نجات می دهد. آیات ۱۰۸ یوسف و ۱۰۴ انعام بر دعوت به سوی خدا با بصیرت و اهمیت بینایی معنوی تأکید دارند. امام صادق (ع) می فرماید عمل بدون بصیرت مانند حرکت در بیراهه است. امام علی (ع) نیز بصیرت را لازمه حرکت صحیح دانسته و ویژگی های فرد بصیر را بیان می کند؛ از جمله گوش دادن، تفکر، دیدن، عبرت گرفتن و انتخاب مسیر روشن. امام خمینی نسبت به غفلت در برابر دشمن هشدار داده و آن را عامل فاجعه می داند. رهبر انقلاب اسلامی (امام خامنه ای) بصیرت را عامل موفقیت انقلاب معرفی کرده و آن را نورافکن، قبله نما و قطب نمایی در تاریکی ها دانسته اند. ایشان بر پرهیز از عوام زدگی، داشتن تحلیل و شناخت تأکید دارند. بنابراین بصیرت، شرط اساسی در تصمیم گیری درست، شناخت دشمن، و حرکت آگاهانه در مسیر انقلاب و دین است.

اشراف اطلاعاتی و شناخت جامع محیط

اشراف اطلاعاتی یعنی توانایی رصد و مراقبت دقیق محیط و آگاهی از تغییرات و تحولات آن، به گونه ای که بتوان رفتار و تصمیمات متناسب با شرایط جدید اتخاذ کرد. در سوره نمل

روایت مشاهده و گزارش هدهد به سلیمان است که نمادی از رصد دقیق و آگاهی به اخبار و تحولات است. امیرالمؤمنین (ع) می‌فرماید کسی که زمان و شرایط را بشناسد، همیشه آماده است و غافل نمی‌ماند. امام خمینی (ره) تأکید می‌کند که احکام اسلام متناسب با زمان و مکان قابل تطبیق است و باید با تغییر شرایط سازگار شود. امام خامنه‌ای نیز بر اهمیت رصد دقیق تغییرات محیطی، ظرفیت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها تأکید دارد. بنابراین آگاهی کامل از محیط و توانایی تطبیق رفتار با تحولات، از اصول مهم حفظ امنیت و موفقیت است.

داشتن رشد ذهنی و فکری

رشد ذهنی و فکری یعنی یادگیری علمی و معتبر اطلاعات و مهارت‌ها، انتقال آن به دیگران و ارتقاء آگاهی و توان تشخیص حق از باطل، همراه با اصلاح رفتار و باورها بر اساس اهداف دینی، اجتماعی و سازمانی. رسول خدا (ص) و امام صادق (ع) اهمیت انتقال دانش، تلاش برای یادگیری و دانش‌آموزی مستمر، به ویژه برای جوانان، را تأکید کرده‌اند. بنابراین رشد فکری و ذهنی، لازمه پیشرفت فردی و جمعی است و باید با جدیت دنبال شود تا سطح دانش و آگاهی جامعه ارتقاء یابد.

بخش دوم: اصول حاکم بر تعاملات محیطی انقلاب اسلامی با تأکید بر رویکرد اسلامی

اصول حاکم بر تعاملات محیطی با تأکید بر رویکرد اسلامی عبارتند از اصل و قاعده نفی سبیل، اصل تولی و تبری با محوریت ولایت، اصل التزام به پیمانها و عهدها و وفای عهد، اصل حفظ عزت اسلامی، اصل حکمت، اصل مصلحت، اصل دفاع از مظلومان و نفی سلطه مستکبران و اصل شجاعت و خطرپذیری که در ادامه برخی از موارد تبیین شده‌اند.

اصل و قاعده نفی سبیل

قاعده نفی سبیل یکی از اصول اساسی اسلامی است که بر ممنوعیت تسلط کفار بر مسلمانان در همه عرصه‌ها (سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی و اطلاعاتی) تأکید دارد. این قاعده مانع هرگونه نفوذ، سلطه و وابستگی به بیگانگان می‌شود و ارتباطات یا قراردادهایی که موجب سیطره دشمنان بر مسلمانان گردد، باطل و حرام است. هدف این اصل حفظ استقلال، عزت و حکمت دینی جامعه اسلامی و جلوگیری از نفوذ دشمنان در سرنوشت مسلمانان است. از نظر فقهی، نفی

سبیل قاعده‌ای ثانوی است که برای حفظ منافع حیاتی اسلام و جلوگیری از ضرر اساسی بر دیگر قواعد فقهی اولویت دارد.

مستند اصلی این قاعده از آیه «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» (نساء، ۱۴۱) استخراج شده است. این اصل دو جنبه دارد: جنبه سلبی (نفی سلطه بیگانگان) و جنبه ایجابی (حفظ استقلال و دفع وابستگی). در نتیجه، هر جامعه اسلامی موظف است از نفوذ دشمنان جلوگیری کرده و استقلال سیاسی، فرهنگی و اقتصادی خود را حفظ نماید.

اصل تولی و تبری با محوریت ولایت

اصل تولی و تبری در اسلام به معنای دوستی با دوستان خدا و دشمنی با دشمنان خداست. در دیپلماسی اسلامی، تولی یعنی اولویت دادن به روابط دوستانه و برادرانه با کشورهای اسلامی و اکراه از ارتباط با کشورهای کافر و متخاصم. معنای گسترده‌تر تولی، شامل دوستی با کشورهای برادر، اعم از مسلمان یا کفار غیر متخاصم، و تبری یعنی موضع‌گیری انکارآمیز علیه نظام‌های کافر و شرک‌آمیز است. به طور کلی، این اصل وظیفه حفظ اتحاد و حمایت از مؤمنان و مقابله با دشمنان دین و عدالت را در روابط بین‌المللی اسلامی مطرح می‌کند.

اصل التزام به پیمان‌ها و عهدها

در اسلام، وفای به پیمان و عهد یک اصل مهم و غیرقابل نقض است که باید حتی در شرایط دشوار حفظ شود، مگر اینکه طرف مقابل تخلف کند. این تعهد، هم از نظر شرعی و هم عقلی لازم‌الاجرا است. قرآن و روایات بر اهمیت وفای به عهد تأکید کرده‌اند و شکستن پیمان را خیانت می‌دانند که پیامدهای منفی دارد. به طور خلاصه، اصل التزام به پیمان‌ها در اسلام، حفظ صداقت و عدالت در روابط بین‌المللی است که منوط به رعایت متقابل طرفین می‌باشد.

اصل حفظ عزت اسلامی

اصل عزت در تعاملات دولت اسلامی بیانگر علو و برتری تعالیم اسلامی و بالتبع برتری جوامع اسلامی است. اصل «عزت» در چارچوب تعاملات جمهوری اسلامی ایران، جایگاهی والا دارد؛ به طوری که در سرفصل دهم قانون اساسی، از آن تحت عنوان «نفی هر گونه سلطه‌گری و سلطه‌پذیری و عدم تعهد» یاد شده است. همچنین در بند ج اصل دوم نیز هر گونه ستمگری، ستم‌کشی، سلطه‌گری

و سلطه‌پذیری نفی شده و در اصل ۱۵۳ نیز «هرگونه قرارداد که موجب سلطه بیگانگان بر منابع طبیعی و اقتصادی، فرهنگ، ارتش و دیگر شئون کشور گردد، ممنوع است.»

اصل حکمت

اصل حکمت به معنای عمل سنجیده و عاقلانه است. قرآن حکمت را به عنوان راهنمایی برای دعوت به دین و نعمتی بزرگ معرفی می‌کند. برای نمونه، «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ» (نحل، ۱۲۵) مردم را با حکمت و پندی نیکو به راه خدا دعوت کن. همچنین «يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا» (بقره، ۲۶۹) (خدا) دانش و حکمت را به هر کس بخواهد [و شایسته بداند] می‌دهد و کسی که به او حکمت داده شود، خیر فراوانی داده شده است.

اصل مصلحت

مصلحت به معنای جلب منافع دینی و دنیایی و دفع ضرر دینی و دنیایی است. مصلحت متضمن سعادت مادی و معنوی مردم و جامعه است که از طریق رفاه و سعادت و رسیدن به کمال انسانی حاصل می‌شود. به عبارت دیگر، مصلحت به معنای تامین اهداف شارع است که بر حسب سعادت دنیوی و اخروی تعریف می‌شود. از این رو در چهارچوب مفهوم مصلحت، منافع مادی و معنوی و سعادت اخروی و دنیوی، در طول هم قرار گرفته و هیچ گونه تعارضی ندارند؛ چون منافع معنوی و صلاح، کمال و سعادت اخروی از راه خیر و صلاح دنیوی در قالب زندگی شایسته و حیات طیبه در این جهان به دست می‌آید.

احکام شرعی که شارع مقدس بر مبنای مصالح و مفاسد وضع کرده است، به دو نوع اولیه و ثانویه تقسیم می‌شوند. احکام اولیه آن دسته از احکامی است که شارع مقدس بر مبنای نیازهای ثابت و با رعایت مصالح و مفاسد برای موضوعی در شرایط طبیعی و عادی وضع کرده است. احکام ثانویه را شارع مقدس بر مبنای نیازهای ناپایدار و موقتی با رعایت مصالح و مفاسد برای موضوعی در شرایط استثنایی و غیر طبیعی وضع کرده است. افزون بر احکام شرعی اولیه و ثانویه که شارع مقدس جعل کرده و از مصالح و مفاسد واقعی پیروی می‌کنند، احکام شرعی دیگری توسط حاکم یا حکومت اسلامی بر مبنای مصالح عمومی و جامعه وضع می‌شود که احکام حکومتی نامیده می‌شود. رعایت مصالح اجتماعی و حکومتی در صدور احکام حکومتی یک

تکلیف شرعی است (دهقانی فیروز آبادی، ۱۳۹۰). در عرصه تعاملات نیز این اصل لازم است با توجه به شرایط محیطی در نظر گرفته شود تا منافع و مصالح عمومی بهتر تامین گردد.

اصل دفاع از مظلومان و نفی سلطه مستکبران

استقرار جامعه مطلوب اسلام و روابط انسانی مقبول دین مستلزم روابط اجتماعی و بین المللی سالم و به دور از ظلم و تعدی است. جامعه ای که به سوی سعادت حرکت می کند ناگزیر است هر نوع روابط ناعادلانه و تبعیض آمیز را نفی و به جای آن روابط سالم و به دور از ظلم و رعایت حقوق همگان را جایگزین کند. از این رو دین اسلام نه تنها ظلم را منع می کند بلکه پذیرش ظلم و زیر بار ظلم رفتن را نیز محکوم می کند و برای آن مجازاتی سخت قائل می شود. از سوی دیگر سلطه کفار بر مسلمانان موجب حقارت و پستی و ذلت مسلمانان در برابر غیر مسلمانان خواهد شد که این نیز با اهداف عالی اسلام و رسالت نبوی مغایرت کامل دارد (محمدی الموتی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۷).

بخش سوم: اهداف ناظر بر تعاملات محیطی انقلاب اسلامی با تاکید بر رویکرد اسلامی

اهداف ناظر بر تعاملات محیطی انقلاب اسلامی با تاکید بر رویکرد اسلامی عبارتند از: اعتلای کلمه توحید و حاکمیت آن بر جهان، اقامه قسط و عدالت، برقراری صلح و امنیت و همزیستی مسالمت آمیز و حق گرایی و رعایت حقوق دیگران که در ادامه برخی از موارد تبیین شده اند.

اعتلای کلمه توحید و حاکمیت آن بر جهان

توحید و تشکیل نظام توحیدی در جهان هدف اصلی اسلام بوده و دعوت اولیه پیامبر گرامی اسلام در دوران دعوت سری و علنی بر توحید و یگانگی خداوند استوار بود. هنگامی که پایه های اسلام، در میان بستگان نزدیک پیامبر و سپس قوم عرب قوی و مستحکم شد، پیامبر ماموریت گسترده ای یافتند و مامور انذار جهانیان شدند و به خاطر همین ماموریت بود که پیامبر (ص) نامه هایی به سران بزرگ جهان آن روز در خارج از شبه جزیره عربستان نوشتند (محمدی الموتی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۵). از این رو در عرصه تعاملات محیطی هدف اصلی باید اعتلای کلمه توحید و حاکمیت آن بر جهان باشد تا به وسیله آن کل جامعه بشری به سعادت دنیوی و اخروی برسد. رسالت اسلام تنها سعادت مسلمانان نیست بلکه سعادت تمام بشریت است و در این زمینه نیز

مسلمانان باید تلاش نمایند تا رهنمودهای اسلامی و توحیدی به گوش همه جهانیان برسد تا آنها نیز به سعادت دنیوی و اخروی نائل آیند.

اقامه قسط و عدالت

بر قراری قسط و عدالت را می‌توان به عنوان یکی از اهداف مهم اسلام به شمار آورد چنانکه فلسفه بعثت پیامبران و تشریح ادیان به منظور تحقق قسط و عدل به مفهوم وسیع کلمه در نظام حیات انسان بوده است. پیامبر اکرم (ص) عدالت را ضامن بقای جامعه می‌دانستند و توجه و اهتمام فراوان ایشان به آن به عنوان یک اصل اساسی در سیاستها و روش آن حضرت حتی در قبل از اسلام نیز مشاهده می‌شود (محمدی الموتی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۵).

برقراری صلح و امنیت و همزیستی مسالمت آمیز

اسلام در ارتباط با صلح دیدگاه مشترکی با سایر ادیان دارد. از دیدگاه اسلام نیز صلح به معنای آشتی و آرامش بخشیدن به جامعه می‌باشد. از سوی دیگر صلح واژه ای قرآنی می‌باشد و در حدود ۱۴۰ آیه پیرامون صلح در این منبع و حیاتی وارد شده است. از دیدگاه قرآن، صلح و اسلام دو واژه ملازم یکدیگر تلقی می‌شوند. اسلام و صلح دو واژه دارای مفهوم و ریشه مشترک می‌باشند که دارای ارتباط با یکدیگر بوده و در امتداد هم هستند. از دیدگاه اندیشمندان اسلامی دو واژه مرتبط با معنای صلح وجود دارد. ولین واژه "سلم" است. در عربی این واژه به معنای آرامش یا همان امنیت مصطلح امروزی است. سلم یا آرامش ریشه ای الهی دارد. خداوند در ذات خود، آرامش مطلق است و هر آرامشی انعکاس آرامش اوست. ذات خلقت در مسیر رشد طبیعی بوده و جریان زندگی بشر نیز گرایش به آرامش دارد. فلسفه دعوت انسان به سوی خدا در منابع و حیاتی و قرآن نیز ناشی از همین طبیعت خلقت است. چنان که در قرآن آمده است: «ای کسانی که ایمان آورده اید همگان در آرامش زندگی کنید.» (بقره: ۲۰۸) و یا در آیه ۶۱ سوره انفال به پیامبر گرامی اسلام (ص) می‌فرماید: «اگر مخالفین طرفدار صلح و آرامش شدند و بال خود را برای آن پهن ساختند، تونیز بال خود برای صلح بگشا و بر خدای توکل کن. کلمه اسلام نیز از کلمه سلم سرچشمه گرفته و در حقیقت تبعیت از خدا و آرامش یافتن است. اما واژه دیگر، صلح

است که همان آشتی و رابطه همزیستی مسالمت آمیز بین انسان هاست. اسلام در قالب واژه "صلح" خواستار مودت، احترام متقابل و پرهیز از تجاوز و تعدی به حقوق دیگران می باشد. عدم توسل به خشونت، تا آنجا که راهی مسالمت آمیز وجود دارد مبنای سیاستی است که قرآن آن را برای حل اختلافات مورد تاکید قرار داده است. ایجاد صلح و تلاش برای مصالحه و حکمیت شیوه انسان دوستانه ای است که قرآن آن را به جای رفتارهای خشونت آمیز در حل اختلافات بنیان نهاده است. از نظر قرآن، هر چند زندگی اجتماعی مشحون از جنگ و صلح می تواند باشد، اما در نهایت صلح و همزیستی به عنوان غایت حرکت اجتماع و هدفی که انبیای الهی برای استقرار آن آمده اند عنوان می شود. در جدول ذیل جمع بندی یافته های پژوهش ارائه شده است و در ادامه برخی نمودار نهایی ارائه می شود.

جدول ۵. کدگذاری یافته های پژوهش

کد اصلی	کد فرعی	فرمایشات رهبران انقلاب اسلامی	قرآن کریم	ردیف
الزامات	داشتن بصیرت و قدرت تحلیل	امام خمینی (قدس سره): برادران مسلح، عزیزان ملت، پشتوانه های اسلام و جمهوری اسلامی به هوش باشید که شیاطین در کمینند و کوچک ترین غفلت شما، بزرگترین فاجعه را برای ملت و اسلام به بار می آورد. خداوند کریم و رحیم همه ما را از شر آنان حفظ فرماید (صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۳۲۷). امام خامنه ای (مدظله العالی): هرکس که از روی بصیرت کار نمی کند، عوام است. لذا می بینید قرآن درباره پیغمبر می فرماید: «ادعوا الی الله علی بصیره انا و من اتبعنی» یعنی من و پیروانم با بصیرت عمل می کنیم، به دعوت می پردازیم و پیش می رویم. پس اول ببینید جزو گروه عوامید یا نه. اگر جزو گروه عوامید به سرعت خودتان را از آن گروه خارج کنید. بکوشید قدرت تحلیل پیدا کنید. تشخیص دهید و به معرفت دست یابید (۲ دیدار جمعی از فرماندهان لشکر ۲۷ محمد رسول الله (ص)، ۳/۲۰، ۱۳۷۵).	(یوسف، ۱۰۸) (انعام، ۱۰۴)	۱
	دوست شناسی و دشمن شناسی	امام خمینی (ره): باید شما دشمنان را بشناسید، اگر شناسید نمی توانید دفعش کنید (صحیفه نور، ج ۱۲، ص ۱۹۶). امام خامنه ای (مدظله العالی): آیهی قرآن است که «و اعدوا لهم ما استطعتم من قوه و من رباط الخیل». این، مرتبهی افضل آن چیزی است	(ممتحنه، ۱) (انعام، ۱۱۲) (انعام، ۱۴۲) (بقره، ۱۶۸)	۲

ردیف	قرآن کریم	فرمایشات رهبران انقلاب اسلامی	کد فرعی	کد اصلی
	(نساء، ۱۰۱) (فتح، ۲۹) (بقره، ۳۶) (توبه، ۷۱) (مائده، ۵۴) (یس، ۲۱) (قصص، ۴) (فرقان، ۲۱)	که کشور و ملت ما، در دوران جنگ تحمیلی مشاهده کردند. این، دشمنان را می‌ترساند و دوستان را خرسند، امیدوار و مطمئن می‌کند. این، نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی را دیگر نمی‌توان غافلگیر کرد. این، نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی، گل خوشبوی معطر زیبا را، آن چنان بی‌دفاع نگذاشته‌اند که دست دشمن، از هر طرف به تطاول دراز شود و آن را پرپر کند. این، شمشیر ذوالفقار است؛ شمشیر دودمی که هم خوشحال‌کننده‌ی دوستان است، هم ترساننده‌ی دشمنان (بیانات در مانور عظیم عاشورا توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۷۴/۳/۲۵).		
۳	(مائده، ۵۶) (مجادله، ۱۹) (مومنون، ۵۳) (مجادله، ۲۲) (فاطر، ۶) (روم، ۳۲) (مائده، ۵۶) (فرقان، ۲۷-۲۹) (روم، ۳۲)	امام خمینی (ره): حزب‌سازی دشمنی درست کردن است. هی این یکی از آن طرف بکشد؛ آن از آن طرف بکشد، آن از آن طرف بکشد. همه تحت یک رایت باشید. همه تحت یک پرچم باشید؛ همان پرچمی که شما را پیروز کرده است (صحیفه امام، ج ۸، ص ۲۹۸-۲۹۹). امام خامنه‌ای (مدظله العالی): یکی از خطرات بزرگ همین است که جوسازی‌های سیاسی اثر بگذارد. یکی از مشکل‌ترین کارها این است که تحت تاثیر جریان‌سازی‌ها قرار نگیرد (دیدار با مسئولان قوه قضاییه، ۱۳۸۹/۴/۷).	جریان‌شناسی احزاب سیاسی	
۴	(ابراهیم، ۲۷) (توبه، ۲۰) (نساء، ۵۹) (نساء، ۶۵) (مائده، ۴۴-۴۷) (نحل، ۳۶) (نور، ۵۵) (بقره، ۴۰) (انفال، ۶۰) (بقره، ۲۴۷) (آل عمران، ۱۴۶) (انفال، ۳۹)	امام خمینی (ره): برای ادامه این نهضت، باید کوشش کنیم. یک نعمتی است خدا به ما داده است، ما باید این نعمت را حفظ کنیم. حفظ این نعمت بزرگ الهی هم محتاج به این است که حاضر باشند جوانهای ما، حاضر باشند که هر وقتی آنها را خواستند بروند و از اسلام دفاع کنند (صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۵۶-۵۷). امام خامنه‌ای (مدظله العالی): ما امام را فقط برای افتخار کردن به نام او و کار او نمی‌خواهیم؛ امام را فقط مایه‌ی زینت جمهوری اسلامی نمیدانیم. بالاتر و مهمتر از اینها این است که امام ما را به راهی هدایت کرد، هدفهایی را برای ما تعریف کرد، شاخص‌هایی را در میانه‌ی راه به ما معرفی کرد تا راه را گم نکنیم. فقط در صورت پیمودن این راه است که ما میتوانیم به حیات طیبه برسیم و طعم آن را بچشیم (بیانات در سالگرد امام، ۱۳۸۴/۳/۱۴)	شناخت انقلاب اسلامی و رهبران آن و پاسداری از آنها	

کد اصلی	کد فرعی	فرمایشات رهبران انقلاب اسلامی	قرآن کریم	ردیف
			(محمد، ۷) (حج، ۴۰) (حج، ۴۱) (بقره، ۲۵۱) (احزاب، ۳۹)	
	اشراف اطلاعاتی و شناخت جامع محیط	امام خمینی ^{قدس سره} : برادران مسلح، عزیزان ملت، پشتوانه های اسلام و جمهوری اسلامی به هوش باشید که شیاطین در کمینند و کوچک ترین غفلت شما، بزرگترین فاجعه را برای ملت و اسلام به بار می آورد. خداوند کریم و رحیم همه ما را از شر آنان حفظ فرماید (صحیفه امام، ج ۱۷، ص ۳۲۷). امام خامنه ای ^{مدظله العالی} : شما می توانید تغییرات محیطی را کاملا رصد کنید ظرفیت های ممکن، فرصت های ممکن و تهدید ها را منعکس کنید (دیدار با مسئولان وزارت خارجه، ۱۳۸۳/۵/۲۵).	(توبه، ۱۶) (ممتحنه، ۱) (بقره، ۱۰۹) (بقره، ۱۲۰) (توبه، ۱۰۷) (نساء، ۸۳) (نور، ۱۲-۱۵) (احزاب، ۶۰-۶۱)	۵
	داشتن رشد ذهنی و فکری	امام خمینی ^{قدس سره} : مایه بسی خجالت است که در کشوری که مهد علم و ادب بود، و در سایه اسلام زندگی می کنند که طلب علم را فریضه دانسته است، از نوشتن و خواندن محروم باشد. ما باید در برنامه دراز مدت فرهنگ کشورمان را به فرهنگ مستقل و خودکفا تبدیل کنیم (صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۴۴۶). امام خامنه ای ^{مدظله العالی} : امروز نیروهای مسلح به توفیق الهی در جمهوری اسلامی ایران امتیازات بزرگی دارند امتیازات برجسته و کم نظیری دارند، این امتیازات را روز به روز در خودتان افزایش بدهید و یادگیری را جدی بگیرید (۴). بیانات مقام معظم رهبری در دانشکده علوم دریایی نوشهر، ۱۳۸۸/۷/۱۴	(اسراء، ۴۱) (هود، ۷۸) (آل عمران، ۱۹۱) (حجر، ۷۵) (مجادله، ۱۱) (کهف، ۶۶) (طه، ۱۱۴) (زمر، ۹) (جاثیه، ۱۳)	۶
	انعطاف پذیری و انطباق با شرایط	امام خمینی (ره): بعضی وقتها هست که یک حرفی یک مسئله ای بسیار خوب است، لکن طرحش در یک موقعی خوب نیست (صحیفه امام، ج ۱۱، ص ۱۱۷). امام خامنه ای (مدظله العالی): فرماندهان و مسئولان، برنامه ریزی ها را باید به روز کنند، به طور نو به نو با حوادث و تغییرات مختلف خودشان را تطبیق دهند (بیانات در صبحگاه مشترک نیروهای نظامی و	(تحریم، ۱۱) (ابراهیم، ۴) (زمر، ۱۷-۱۸)	۷

ردیف	قرآن کریم	فرمایشات رهبران انقلاب اسلامی	کد فرعی	کد اصلی
		انتظامی استان کرمان، ۱۳۸۴/۲/۱۵.		
۸	(مائده، ۵۴) (یوسف، ۵۵) (بقره، ۲۴۷)	امام خمینی (ره): با تکیه بر ایمان به خدای بزرگ و اعتماد به نفس هیچ گونه سستی به خود راه ندهید (صحیفه نور، ج ۲۱، ص ۲۳۱). امام خامنه ای (مدظله العالی): این خود باوری و اعتماد به نفس ملی یکی از دو رکن اساسی پیشرفت هر کشور است (بیانات در سالگرد امام، ۱۳۸۸/۳/۱۴).	داشتن اعتماد به نفس	
۹	(نساء، ۱۴۱) (منافقون، ۸)	امام خمینی قدس سره: ما منطلقمان، منطق اسلام، این است که سلطه نباید از غیر بر شما باشد. نباید شما تحت سلطه غیر بروید. ما هم می‌خواهیم نرویم زیر سلطه (صحیفه امام، جلد ۴، صفحه ۹۱). امام خامنه ای مدظله العالی: ما رفتار نظام سلطه را به هیچ وجه قبول نمی‌کنیم. البته داعیه‌ی سلطه‌گری نداریم، اما در هیچ موضوعی، زیر بار سلطه نمی‌رویم و شاخص دیپلماسی خود را مقابله با رفتار جهانی نظام سلطه و خروج از قاعده‌ی «سلطه‌گر-سلطه‌پذیر» می‌دانیم. دیدار مسئولان وزارت امور خارجه و سفرای جمهوری اسلامی ایران در دیگر کشورها با رهبر انقلاب، ۱۳۸۶/۰۵/۳۰.	اصل و قاعده نفی سبیل	
۱۰	(توبه، آیه ۱۱۴) (توبه، آیه ۲۳)	امام خمینی قدس سره: اگر نمایندگان یک میلیارد مسلمان با اسم و رسم از متجاوزان به حقوق مظلومان و بلاد مسلمین برائت جویند و خواستار قطع ید ظالمین شوند، هیچ قدرتی تاب مقاومت با آنان را نخواهد داشت. اگر ملت‌های اسلامی و دولت‌های کشورهای اسلامی، با اینهمه امکانات انسانی و ذخایر مورد احتیاج حیاتی قدرتمندان، از روی قدرت با آنان برخورد کنند، و از جار و جنجال و هیاهوهای کاخ نشینان نترسند و تحت تأثیر تبلیغات دروغین رسانه‌های طرفدار و جیره خوار ابرجناپیکاران واقع نشوند، و با اتکال به قدرت لایزال ایزدی و به شکر نعمتهایی که به آنها داده است بر سر آنها فریاد کشند و آنان را تهدید به بستن مرزهای خود به روی آنان و قطع کمک‌های خود از نفت و غیر آن نمایند، شکی نیست که آنها در مقابل این قدرت، که ما قدر آن را نمی‌دانیم، تسلیم خواهند شد (صحیفه امام خمینی، جلد ۱۹، صفحه ۳۳۶). امام خامنه ای مدظله العالی: محبت به خوبان، مظلومان و انسان هائی که	اصل تولی و تبری با محوریت ولایت	اصول

کد اصلی	کد فرعی	فرمایشات رهبران انقلاب اسلامی	قرآن کریم	ردیف
		مورد جفای شیاطین قرار گرفته اند و نیز بغض و کینه نسبت به شیاطین، انسان های پلید و کسانی که انسانیت را نادیده می گیرند جزء دین است. مردم نباید زشت سیرتی دشمنان خدا و خلق را فراموش کنند و در عین حال باید محبت به بندگان صالح خدا را روز به روز افزایش دهند(دیدار مردم چهارم محال و بختیاری و بسیجیان اصفهان و یزد و فومن و طلاب پاکستانی با رهبر انقلاب، ۱۳۶۸/۰۶/۰۸).		
	اصل التزام به پیمانها و عهدها و وفای عهد	امام خمینی قدس سره: «من باز تأکید می کنم که ما در سیاست خود برای رسیدن به صلح در چهارچوب قطعنامه شورای امنیت جدی هستیم، و هرگز پیشقدم در تضعیف آن نخواهیم بود» (صحیفه امام، ج ۲، ص ۱۳۴). امام خامنه ای مدظله العالی: ما البته برجام را ابتدائاً نقض نخواهیم کرد؛ این را همه بدانند! ما نقض نمیکنیم برجام را لکن اگر طرف مقابل نقض کند که حالا همین طور این کسانی که نامزد ریاست جمهوری آمریکایند، مدام دارند تهدید میکنند که ما می آیم پاره میکنیم، نقض میکنیم، اینها اگر پاره کردند، ما آتش میزنیم. اینکه حالا نقض نمیکنیم، متکی است به دستور قرآن: اَوْفُوا بِالْعَهْدِ؛ (اسراء/۳۴) بالاخره یک معاهده ای است انجام داده ایم، نمیخواهیم معاهده را ما به هم بزنیم؛ و آنکه اگر آنها نقض کردند، ما هم نقض خواهیم کرد، این هم متکی است به آیهی قرآن: وَ اِذَا تَخَافُنَ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ اِلَيْهِمْ عَلِي سُوَاءَ؛ (انفال/۵۸) اگر آن طرف نقض کرد نقض کن. «فانْبِذْ» یعنی پرتاب کن طرف خودش، رد کن. بنابراین ما تابع اصول قرآنی هستیم؛ هم در این طرف قضیه، هم در آن طرف قضیه (بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۵/۰۳/۲۵)	(مائده، ۱) (اسراء، ۳۴)	۱۱
	اصل حفظ عزت اسلامی	امام خمینی قدس سره: ما می گوئیم آقا، غلام حلقه به گوش دیگران نباشید؛ ما عزت و شرف شما را می خواهیم؛ ما به شماها نصیحت می کنیم که آقا، شما دولت اسلام هستید؛ هیأت حاکمه بر مسلمین، به اصطلاح، هستید؛ شما عزیز باشید؛ آقا باشید؛ بزرگ باشید؛ استقلال را حفظ کنید؛ تبعیت را دست بردارید، دستتان را برای چهار دلار دراز نکنید؛ هر جلسه ای شما تشکیل می دهید، می گوئید دلار بده! ما با	(نساء/۱۳۹-۱۳۸)	۱۲

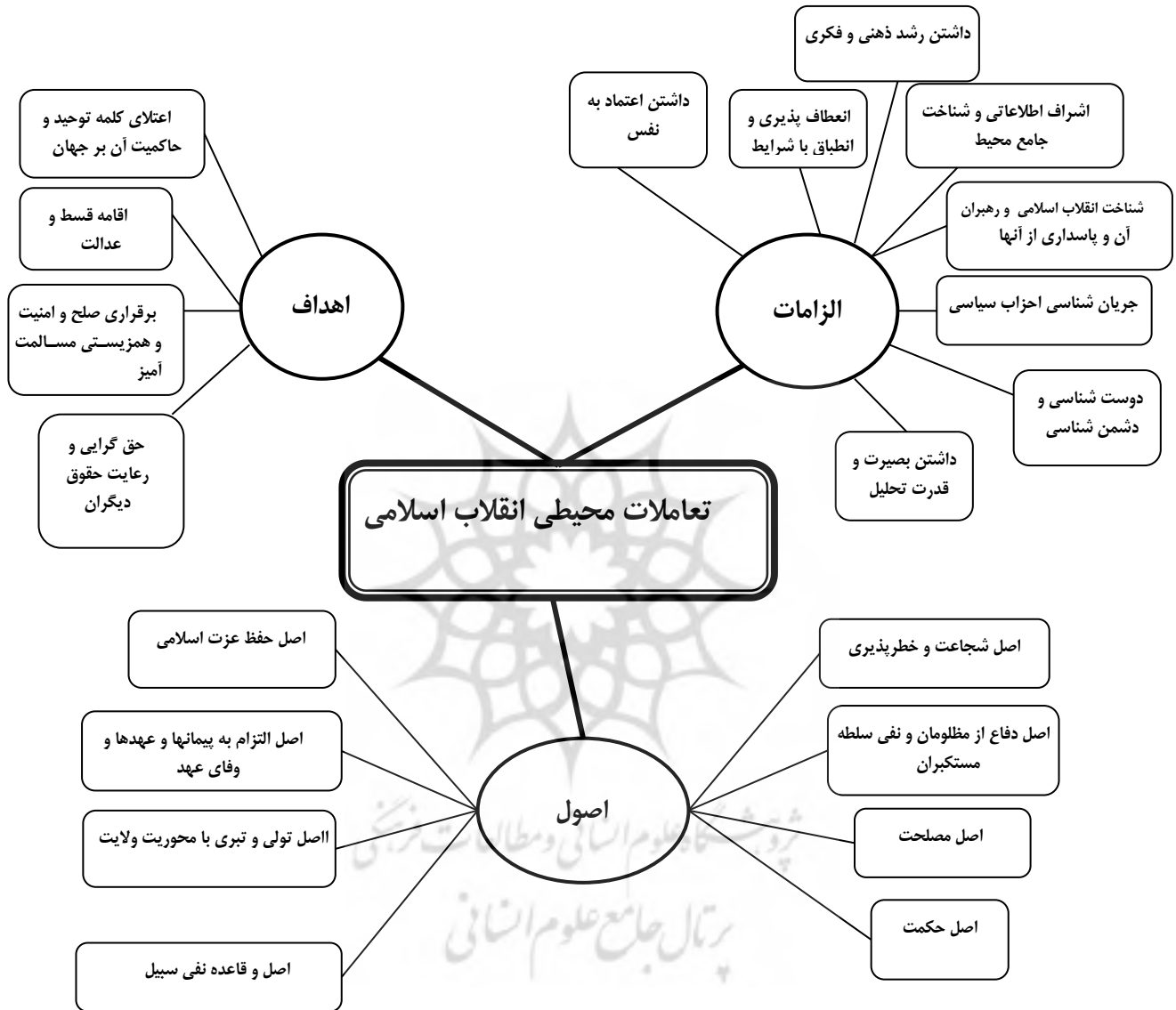
ردیف	قرآن کریم	فرمایشات رهبران انقلاب اسلامی	کد فرعی	کد اصلی
		این چیزها مخالفیم (صحیفه امام، جلد ۱، صفحه ۲۸۸). امام خامنه ای مدظله العالی: ما دنبال آن چیزی می‌رویم که قدرتهای سلطه‌گر حقیقتاً از آن باید بترسند، و من اعتقاد این است الان هم از همان می‌ترسند و آن، بیدار کردن روح حماسه و عزت اسلامی است در همه‌ی امت اسلام. ما این کار را خواهیم کرد؛ این را بدانند (بیانات در دیدار دست‌اندرکاران ساخت ناوشکن جماران، ۱۳۸۸/۱۱/۳۰).		
۱۳	(نحل، ۱۲۵) (بقره، ۲۶۹)	امام خمینی قدس سره: گرچه گفته شده است که: أَنْظُرُ إِلَى مَا قَالَ وَلَا تَنْظُرُ إِلَى مَنْ قَالَ نگاه کن به آن چیزی که گفته می‌شود، نه به آن شخصی که آن چیز را می‌گوید. و حکمت را باید اخذ کرد ولو از یک مشرک، لکن در عین حال که این مطلب صحیح است، این مطلب هم باید مورد توجه واقع بشود که وقتی «ما قال» را؛ آن چیزی که گفته می‌شود شنیدیم، یک نظری هم به «مَنْ قَالَ» بکنیم. ببینیم که خودش چکاره است (صحیفه امام، جلد ۱۳، صفحه ۳۹۹). امام خامنه ای مدظله العالی: حکمت یعنی اینکه «نباید از روی احساسات و بی‌توجه به منافع و شرایط لازم و بهره‌هایی که باید از رابطه با دنیا بگیریم، حرکت کنیم... ای بسا ما با یک دشمن که در نهایت هم برخورد داریم، الان بایستی بنشینیم و با او طرح دوستی بریزیم. این، حکمت است. خیال نکنید این‌ها از اسلام نیست، نخیر، آنجایی که جایش باشد، از اسلام است؛ کما اینکه رسول اکرم (ص) با خیلی‌ها (از جمله با یهود اطراف مدینه) مذاکره کرد. از آن سه طایفه، با یک طایفه جنگید و دو طایفه دیگر را نفی بلد کرد... بنابراین وقتی از حکمت صحبت می‌کنیم، یعنی... ملاحظه تمام استفاده‌هایی که این نظام می‌تواند از ارتباط با آن دولت‌ها ببرد. ما باید بر این اساس حرکت کنیم» (بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام، ۱۳۶۸/۱۱/۹).	اصل حکمت	
۱۴	(انعام، ۱۰۸)	امام خمینی قدس سره: اگر من خدای نخواسته، یکوقتی دیدم که مصلحت اسلام اقتضا می‌کند که یک حرفی بزنم، می‌زنم و دنبالش راه می‌افتم و از هیچ چیز نمی‌ترسم بحمدالله تعالی. والله، تا حالا نترسیده‌ام (صحیفه امام خمینی، جلد ۱، صفحه ۲۹۳). امام خامنه ای مدظله العالی: بعضی خیال میکنند که «مصلحت» در مقابل	اصل مصلحت	

کد اصلی	کد فرعی	فرمایشات رهبران انقلاب اسلامی	قرآن کریم	ردیف
		«حقیقت» است؛ در صورتی که مصلحت هم یک حقیقت است؛ کما این که حقیقت هم مصلحت است. اصلاً حقیقت و مصلحت از هم جدا نیستند. مصالح پنداری و شخصی است که بد است. وقتی مصلحت شخصی نیست، وقتی مصلحت مردم و مصلحت کشور است، این میشود یک امر مقدس، یک امر خوب، یک چیز عزیز؛ چرا ما باید از آن فرار کنیم؟ (بیانات در جلسه پرسش و پاسخ مدیران مسئول و سردبیران نشریات دانشجویی ۱۳۷۷/۱۲/۰۴)		
	اصل دفاع از مظلومان و نفی سلطه مستکبران	امام خمینی قدس سره: «الآن گرفتاری ملت ما زیاد است و ما هم با همه مستضعفین که در عالم هستند، با آنها همه مصاحب (همراه) هستیم و تمام مستکبرین را محکوم می‌کنیم. و ما اگر قدرت داشته باشیم تمام مستکبرین را از بین خواهیم برد» (صحیفه امام خمینی، جلد ۶، صفحات ۴۹۹ تا ۵۰۰). امام خامنه ای مدظله العالی: یکی از اجزای مهم این منظومه‌ی فکری که خیلی هم جاذبه دارد، عبارت است از نفی ظلم، نفی استکبار، نفی استبداد (بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۴/۰۶/۱۲)	(فتح، ۲۹) (حج، ۳۹-۴۰) (نساء، ۷۵) (نساء، ۱۴۸) (یونس، ۱۳) (بقره، ۲۷۹) (آل عمران، ۱۶۷)	۱۵
	اصل شجاعت و خطرپذیری	امام خمینی (ره): جوانان غیور ایران در سایه معنویت اسلام به قله بلند ایمان و تعهد به اسلام صعود نموده اند و با شجاعت و شهامت کم نظیر بر کفر جهانی و غفلیان تاخته و آنان را از کشور عزیز خود بیرون رانده اند و میهن اسلامی خود را از دست چپاولگران شرق و غرب نجات داده و تقاله های وابسته و پیوسته آنان را به جای خود نشانده اند (صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۱۴۴). امام خامنه ای (مدظله العالی): جوان، سرشار از امید و نشاط است و مایل است کاری به او محول کند و آن را با شجاعت و خطرپذیری انجام دهد (بیانات ۱۳۸۱/۸/۱۳)	(احزاب، ۳۹) (آل عمران، ۱۷۳) (توبه، ۱۳) (توبه، ۷۳) (فتح، ۲۹) (احزاب، ۲۲) (مائده، ۵۴)	۱۶
اهداف	اعتلای کلمه توحید و حاکمیت آن بر جهان	امام خمینی قدس سره: همه وارد بشوید زیر یک بیرق: بیرق اسلام. اگر اسلام نباشد هیچ چیز نیستیم ما. همه ما را کلمه اسلام جمع کرده با هم. همه زیر کلمه توحید، زیر پرچم توحید بیایید. وقتی که همه مجتمع شدید زیر پرچم توحید، تمام کارها اصلاح می‌شود (صحیفه	(آل عمران، ۶۴) (نحل، ۳۶) (توبه، ۳۳)	۱۷

ردیف	قرآن کریم	فرمایشات رهبران انقلاب اسلامی	کد فرعی	کد اصلی
		امام، جلد ۵، صفحه ۲۸۱). امام خامنه ای مدظله العالی: همه برای اسلام باید تلاش کنیم؛ شیعه و سنی باید برای اعلای کلمه‌ی توحید، اعلای ارزشهای اصیل اسلامی، برای اجرای قوانین محمدی (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) همه‌ی تلاشمان را انجام بدهیم؛ نگذاریم اختلاف‌نظرها، اختلاف اجتهادها، اختلاف سلیقه‌ها، حتی گاهی اوقات کینه‌های شخصی، غرض‌ورزیهای شخصی، بر زندگی ما، بر مشی ما غلبه کند و دشمن را شاد کند (بیانات در دیدار مردم لار، ۱۳۸۷/۰۲/۱۹).		
۱۸	(حدید، ۲۵) (یونس، ۴۷)	امام خمینی <small>قدس سره</small> : مرقوم شریف واصل، توفیق و تأیید شما جوانان غیور و سایر دانشجویان و روشن بینان که در راه اهداف مقدسه اسلام - که در رأس آن بسط عدالت اجتماعی و رفع بیدادگریها و بی‌فرهنگیهاست - کوشش می‌کنید، از خداوند تعالی خواستارم (صحیفه امام، جلد ۳، صفحه ۱۱۳). امام خامنه ای <small>مدظله العالی</small> : اگر چه قسط و عدل متعلق به دین است، اما هزار سال است که امت اسلامی برای قسط و عدل دعا میکند. این نظام اسلامی به وجود آمده است؛ اولین کارش اجرای قسط و عدل است. قسط و عدل، واجبتین کارهاست. ما رفاه را هم برای قسط و عدل میخواهیم. کارهای گوناگون - مبارزه، جنگ، سازندگی، توسعه - را برای قسط و عدل میخواهیم؛ برای این که در جامعه عدالت برقرار شود، همه بتوانند از خیرات جامعه استفاده کنند و عدلهای محروم و مظلوم واقع نشوند. در محیط قسط و عدل است که انسانها میتوانند رشد کنند، به مقامات عالی بشری برسند و کمال انسانی خودشان را به دست آورند. قسط و عدل، یک مقدمه واجب برای کمال نهایی انسان است (بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی، ۱۳۷۶/۰۴/۲۵).	اقامه قسط و عدالت	
۱۹	(بقره، ۲۰۸) (انفال، ۶۱) (حجرات، ۹ و ۱۰)	امام خمینی <small>قدس سره</small> : تا دنیا به این آرامش طلبان و صلح دوستان و طرفداران حقوق بشر مبتلا است روی امنیت و صلح و آرامش نخواهد دید، و آنچه آرزوی بشر است تحقق نخواهد یافت، بلکه تنها بشر به برکت مکتبهای توحیدی و مؤمنان واقعی آنهاست که به آزادی و	برقراری صلح و امنیت و همزیستی مسالمت آمیز	

کد اصلی	کد فرعی	فرمایشات رهبران انقلاب اسلامی	قرآن کریم	ردیف
		<p>سعادت خواهد رسید (صحیفه امام؛ ج ۱۷، صفحات ۳۰۶ - ۳۰۷). امام خامنه ای مدظله العالی: انقلاب اسلامی برای تحقق برنامه‌ی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اسلام در ایران برپا شده و در عرصه‌ی روابط جهانی نیز با تکیه بر آموزه‌های اسلامی، نظام ظالمانه‌ی سلطه را رد و صلح و امنیت و سعادت همه‌ی ملت‌ها را پیگیری می‌کند. (دیدار مسئولان وزارت امور خارجه و سفرای جمهوری اسلامی ایران در دیگر کشورها با رهبر انقلاب، ۱۳۸۶/۰۵/۳۰).</p>		
	حق گرای و رعایت حقوق دیگران	<p>امام خمینی (ره): حکومت‌های اسلامی بود در صدر اسلام که پشتیبان ملتها بود و غمخوار توده‌ها. کسان دیگر صحبت می‌کنند، و اسلام عمل می‌کند. اینها از حقوق بشر صحبت می‌کنند، و بر خلاف حقوق بشر عمل می‌کنند؛ اسلام، هم حقوق بشر را محترم می‌شمارد، و هم عمل می‌کند. حقی را از هیچ کس نمی‌گیرد. حق آزادی را از هیچ کس نمی‌گیرد. اجازه نمی‌دهد که کسانی بر او سلطه پیدا کنند که حق آزادی را به اسم آزادی از آنها سلب کند و حق استقلال را به اسم استقلال از آنها سلب کند (بیانات، ۱۳۵۹/۱۲/۱۹).</p> <p>امام خامنه ای (مد ظله العالی): ملت‌ها، در خانواده‌ی بین‌المللی، دارای حقوقی یکسان هستند. دنیا به سمت استقلال هرچه بیشتر ملت‌ها و کشورها پیش می‌رود و همین مسئله ایجاب می‌کند که کشورهای معتقد به رعایت شئون انسانی ملت‌ها، هرچه بیشتر به یکدیگر نزدیک شوند (بیانات در دیدار رئیس جمهور روسیه سفید، ۱۳۷۶/۱۲/۱۶).</p>	(ضحی، ۹-۱۱) (مائده، ۶۳)	۲۰

در نمودار ذیل، الگوی نهایی پژوهش ارائه شده است. در این الگو الزامات، اهداف و اصول تعاملات محیطی انقلاب اسلامی و عناصر ذیل آن ذکر شده است.

نمودار ۱. الگوی نهایی تعاملات محیطی انقلاب اسلامی براساس آموزه‌های اسلامی

نتیجه گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با هدف طراحی مدلی برای رصد و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی بر اساس آموزه‌های اسلامی انجام شد تا بتواند نقشی راهبردی و عملیاتی در تحلیل دقیق و مؤثر محیط پیرامون انقلاب اسلامی ایفا کند. در این مطالعه، با تکیه بر منابع دینی و رویکردهای اسلامی، علاوه بر مرور مفاهیم و الگوهای رایج تعاملات محیطی، اصول، الزامات و اهداف مرتبط با این تعاملات در پرتو آموزه‌های اسلامی استخراج و تحلیل شد.

یکی از نتایج مهم تحقیق، تأکید بر جایگاه «بصیرت» به عنوان اصلی‌ترین الزام در فرآیند رصد و پایش محیط است. بصیرت به معنای آگاهی عمیق و قدرت تحلیل درست شرایط، ابزار قدرتمندی برای مدیران و ناظرین تعاملات محیطی محسوب می‌شود. این درک و بینش صحیح، زمینه‌ساز تصمیم‌گیری‌های سریع، دقیق و متناسب با شرایط متغیر جهانی و منطقه‌ای است. آموزه‌های دینی به صراحت بر اهمیت بصیرت تأکید کرده‌اند و آن را ضامن حرکت در مسیر حق و جلوگیری از انحراف و گمراهی دانسته‌اند. این موضوع، نشان می‌دهد که هر مدل رصد محیطی که مبتنی بر آموزه‌های اسلامی طراحی شود، ناگزیر باید مجهز به مکانیزمی برای ارتقای بصیرت و توان تحلیلی باشد.

نتیجه دیگر این پژوهش، اهمیت «اشراف اطلاعاتی و شناخت جامع محیط» است. شناخت دقیق و مستمر محیط پیرامون، از جمله عوامل داخلی و خارجی، تهدیدها و فرصت‌ها، از اصول ضروری در رصد محیط است که در آموزه‌های اسلامی نیز به آن اشاره شده است. مانند روایت هدهد و سلیمان (ع) که نمادی از دقت در رصد و گزارشگری دقیق به شمار می‌رود، این اصل در مدل طراحی شده، به عنوان رکن کلیدی برای حفظ امنیت و موفقیت انقلاب معرفی شده است. فقدان این شناخت باعث غفلت و عدم آمادگی در برابر تغییرات و تحولات می‌شود که می‌تواند مخاطرات جدی برای نظام و جامعه به دنبال داشته باشد.

«رشد ذهنی و فکری» نیز به عنوان الزام دیگری در مدل رصد و پایش تعاملات محیطی مبتنی بر اسلام مطرح گردید. این رشد نه تنها به معنای افزایش دانش علمی و اطلاعات دقیق بلکه توسعه نگرش‌ها و مهارت‌های تحلیلی و تصمیم‌گیری همراه با اصلاح باورها و رفتارها بر اساس اهداف دینی

و اجتماعی است. آموزه‌های دینی، یادگیری مستمر و انتقال دانش را ضرورتی برای پیشرفت فردی و جمعی معرفی می‌کنند. این الزام به مدل طراحی شده، کمک می‌کند تا علاوه بر رصد محیط، فرآیند تصمیم‌سازی و واکنش‌های مؤثر بر مبنای دانش عمیق و نوآوری‌های فکری شکل گیرد.

از سوی دیگر، اصول حاکم بر تعاملات محیطی انقلاب اسلامی نیز در این مطالعه با دقت بررسی شدند. یکی از اصول اساسی، «قاعده نفی سیل» است که بر جلوگیری از سلطه دشمنان و حفظ استقلال سیاسی، فرهنگی و اقتصادی تأکید دارد. این اصل به منزله سدی محکم در برابر نفوذ دشمنان در ابعاد مختلف بوده و مدل طراحی شده را ملزم می‌کند تا هرگونه تعامل و ارتباط با محیط را از منظر حفظ استقلال و عزت نظام اسلامی تحلیل و ارزیابی کند. این قاعده، هم جنبه سلبی و هم جنبه ایجابی دارد؛ یعنی علاوه بر نفی تسلط بیگانگان، باید استقلال و خودکفایی در تعاملات نیز تقویت شود.

«اصل تولی و تبری» با محوریت ولایت نیز در تعاملات محیطی انقلاب اسلامی نقش راهبردی دارد. این اصل، ضمن تأکید بر دوستی با دوستان خدا و دشمنی با دشمنان دین، مسیر تعاملات بین‌المللی را تعیین می‌کند و به نوعی معیاری برای سنجش روابط دوستانه و دشمنانه است. این اصل، وحدت و همبستگی میان مؤمنان را تضمین کرده و بر ضرورت حمایت از هم‌پیمانان دینی و مقابله با نظام‌های متخاصم تأکید می‌ورزد که در مدل رصد محیطی، نقش راهنما و معیار در ارزیابی تعاملات دارد.

اصل «التزام به پیمان‌ها و وفای عهد» نیز به عنوان یکی از ارکان اخلاقی و حقوقی تعاملات محیطی در اسلام مطرح شده است. حفظ عهد و پیمان، نشانه صداقت و عدالت در روابط بین‌المللی و داخلی است که هرگونه نقض آن به تضعیف اعتماد و افزایش بی‌ثباتی منجر می‌شود. این اصل به مدل طراحی شده چارچوبی اخلاقی داده و باعث می‌شود هرگونه تعامل و قرارداد، با دقت و بر اساس تعهدات متقابل بررسی و پایش گردد.

همچنین، «حفظ عزت اسلامی» به عنوان اصولی بنیادین در تعاملات محیطی مورد توجه قرار گرفته است. عزت، در این مدل به معنای حفظ کرامت، استقلال و ارزش‌های فرهنگی و دینی جامعه اسلامی است که نمی‌توان آن را فدای منافع زودگذر یا فشارهای بیرونی کرد. قوانین و

آموزه‌های دینی به شدت بر جلوگیری از سلطه و تحقیر مسلمانان تأکید دارند و مدل رصد تعاملات محیطی، باید این ارزش را در تمامی تحلیل‌ها و تصمیم‌گیری‌ها لحاظ کند. «اصل حکمت» و «اصل مصلحت» نیز دو پایه اساسی دیگر در تعاملات محیطی بر مبنای آموزه‌های اسلامی هستند که مدل طراحی شده به طور ویژه به آن‌ها توجه دارد. حکمت، به معنای عمل عقلانی و سنجیده است که موجب اتخاذ تصمیمات بهینه و کارآمد می‌شود و مصلحت نیز تضمین‌کننده منافع حقیقی و طولانی‌مدت جامعه و انقلاب است. این اصول، مدل را قادر می‌سازند تا در مواجهه با مسائل پیچیده محیطی، راهکارهای متعادل، مستدل و سازگار با اهداف اسلامی ارائه دهد.

از دیگر اهداف کلیدی تعاملات محیطی انقلاب اسلامی، «اعتلای کلمه توحید و حاکمیت آن بر جهان» است که در نهایت به سعادت و کمال بشریت می‌انجامد. این هدف، گستره تعاملات را فراتر از مرزهای جغرافیایی و سیاسی می‌برد و نگاه کلان و جهانی به مأموریت انقلاب اسلامی ارائه می‌دهد. از طریق ترویج آموزه‌های توحیدی، مدل طراحی شده به دنبال ارتقاء سطح معنوی و اخلاقی تعاملات در سطح جهانی است که همراه با «اقامه قسط و عدالت» و «برقراری صلح، امنیت و همزیستی مسالمت‌آمیز» است. این اهداف، ضمن حفظ امنیت داخلی، به دنبال تأمین آرامش و عدالت در سطح جهانی هستند. همچنین، «حق‌گرایی و رعایت حقوق دیگران» به عنوان یکی دیگر از اصول و اهداف این مدل مطرح است. این اصل، بر احترام به کرامت انسانی، عدالت در تعاملات و مقابله با ظلم تأکید می‌کند و باعث می‌شود روابط متقابل در محیط پیرامون انقلاب اسلامی بر پایه عدالت و اخلاق بنا شود.

در نهایت، می‌توان گفت مدل رصد و پایش تعاملات محیطی انقلاب اسلامی که بر اساس آموزه‌های اسلامی طراحی شده، با تلفیق مفاهیم دینی و علمی، الگوی منسجم و کارآمدی برای تحلیل مستمر و هوشمندانه محیط پیرامونی ارائه می‌دهد. این مدل ضمن حفظ استقلال، عزت و هویت انقلاب اسلامی، زمینه‌ساز تصمیم‌گیری‌های راهبردی و متناسب با تغییرات سریع محیطی است و از طریق اصول و اهداف دینی، تعاملات را به سمت تحقق آرمان‌های انقلاب اسلامی هدایت می‌کند. پیاده‌سازی این مدل می‌تواند موجب ارتقای قابلیت‌های پیش‌بینی، تحلیل و پاسخگویی نظام اسلامی در برابر چالش‌ها و فرصت‌های داخلی و خارجی شود و به عنوان ابزاری کلیدی در مدیریت راهبردی انقلاب اسلامی و توسعه پایدار کشور ایفای نقش نماید. همچنین، این

مدل می‌تواند الگویی الهام‌بخش برای سایر نظام‌ها و سازمان‌هایی باشد که در پی بهره‌گیری از آموزه‌های دینی برای مدیریت تعاملات پیچیده محیطی هستند. بنابراین، این پژوهش نه تنها چارچوبی نظری و عملی برای رصد تعاملات محیطی انقلاب اسلامی ارائه کرده بلکه مبنایی محکم برای توسعه مطالعات آینده در زمینه آینده‌نگری و مدیریت راهبردی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی فراهم آورده است.

با توجه به این موضوع می‌توان پیشنهادات ذیل را نیز مطرح نمود:

۱. توسعه سامانه‌های هوشمند تحلیل داده و اطلاعات

برای تقویت «بصیرت» و «اشراف اطلاعاتی» در مدل رصد، پیشنهاد می‌شود سامانه‌های مبتنی بر هوش مصنوعی و داده‌کاوی توسعه یابند که بتوانند به صورت مستمر، حجم وسیعی از داده‌های محیطی را جمع‌آوری، تحلیل و به صورت هوشمندانه به تصمیم‌گیران ارائه کنند. این سامانه‌ها باید قابلیت تشخیص روندهای نوظهور، تهدیدات و فرصت‌های محیطی را به شکلی سریع و دقیق داشته باشند.

۲. برگزاری دوره‌های آموزشی و ارتقای توانمندی‌های تحلیلی

برای تحقق رشد ذهنی و فکری، آموزش مستمر و تخصصی برای مدیران و کارشناسان مسئول رصد و پایش تعاملات محیطی ضروری است. این دوره‌ها باید به صورت تخصصی بر مباحث علوم اسلامی، تحلیل محیط، هوش محیطی و مهارت‌های تصمیم‌گیری مبتنی بر آموزه‌های دینی تأکید کنند.

۳. ایجاد ساختارهای سازمانی هماهنگ و میان‌بخشی

با توجه به پیچیدگی تعاملات محیطی، لازم است ساختارهای سازمانی هماهنگ و میان‌بخشی شکل گیرد که بتواند داده‌ها و تحلیل‌ها را از منابع مختلف گردآوری کرده و در یک چارچوب منسجم و همگرا مورد ارزیابی قرار دهد. این ساختارها باید به گونه‌ای طراحی شوند که اصول «تولی و تبری» و «نفی سبیل» را به دقت رعایت کنند و استقلال و عزت انقلاب اسلامی را حفظ نمایند.

۴. تدوین شاخص‌ها و معیارهای دقیق پایش بر اساس آموزه‌های اسلامی

به منظور سنجش دقیق تعاملات محیطی، شاخص‌های کلیدی عملکرد باید بر اساس اصول و اهداف دینی و انقلابی تعریف شوند. این شاخص‌ها باید توانایی ارزیابی میزان پایبندی به اصولی مانند وفای به عهد، حفظ عزت و استقلال و تحقق حکمت و مصلحت را داشته باشند.

۵. ترویج فرهنگ تعهد و وفاداری به ارزش‌های انقلاب اسلامی

از طریق آموزش، رسانه و سیاست‌گذاری‌های فرهنگی، باید فرهنگ وفای به عهد، رعایت اخلاق در تعاملات و پابندی به اصول اسلامی در میان مسئولان و فعالان مرتبط با تعاملات محیطی تقویت شود تا مدل رصد با قدرت بیشتری اجرا و استمرار یابد.

۶. ارتباط مستمر با نخبگان دینی، علمی و راهبردی

برای بروز بودن و تطابق مدل با تحولات محیطی و فکری، توصیه می‌شود جلسات و کارگاه‌های مستمر با حضور نخبگان دینی، کارشناسان علوم انسانی و علوم سیاسی برگزار شود تا نظرات و راهکارهای آنان در به‌روزرسانی مدل و تحلیل‌های محیطی لحاظ گردد.

۷. پایش مداوم و بازنگری دوره‌ای مدل

مدل رصد و پایش باید به صورت مستمر و دوره‌ای مورد ارزیابی قرار گیرد و بر اساس تغییرات محیطی، تحولات علمی و بازخوردهای عملیاتی، به روز شود تا اثربخشی و کارایی آن حفظ شود.

۸. تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی بر اساس اصول انقلاب

در عین رعایت استقلال و نفی سبیل، همکاری‌های هوشمندانه با کشورهای دوست و همسو با اهداف انقلاب اسلامی باید گسترش یابد تا زمینه تحقق اهداف جهانی انقلاب مانند اقامه عدالت، برقراری صلح و نشر توحید فراهم شود.

۹. استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی و رسانه‌ای

برای ارتقاء کیفیت رصد و تحلیل تعاملات محیطی، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین رسانه‌ای و ارتباطی توصیه می‌شود. این فناوری‌ها می‌توانند به انتشار سریع و مؤثر اطلاعات، افزایش آگاهی عمومی و جذب حمایت‌های مردمی کمک کنند.

۱۰. توجه به ابعاد معنوی و اخلاقی در فرآیندهای تصمیم‌گیری

در همه مراحل رصد، تحلیل و تصمیم‌گیری باید ابعاد معنوی و اخلاقی به صورت جدی مدنظر قرار گیرد تا تصمیمات نه تنها از منظر فنی و علمی بلکه از نظر اخلاقی و دینی نیز مورد تأیید و قابل دفاع باشند.

فهرست منابع

قرآن کریم

امام خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۵). صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (س): (بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها). موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای (مدظله‌العالی).
www.Khamenei.ir

آرمنسترانگ، مایکل (۱۳۸۱). مدیریت استراتژیک منابع انسانی (راهنمای عمل)، ترجمه: اعرابی، سید محمد. و ایزدی، داوود، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

رابینز، استیفن (۱۳۸۴). تئوری سازمان، مترجمین: الوانی، سیدمهدی و دانایی‌فرد، حسن. تهران: انتشارات صفار، چاپ دهم.

طبرسا، غلامرضا (۱۳۸۲). تعیین چالش‌های فراروی سیاستگذاری در حوزه فرهنگ، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

علی دادی، علی؛ موحدی، مسعود؛ مقیسه، رضا؛ کشاورز، رضا (۱۳۹۵). دیده‌بانی و رصد محیطی راهبردی از منظر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) دفاع هوشمند و قدرت معنوی، همایش ملی تبیین اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مجموعه مقالات دومین همایش ملی تبیین اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) - جلد ۳ (24 صفحه - از ۲۲۳ تا ۲۴۶)

عمادزاده، مرتضی (۱۳۹۳). تحلیل فضای کسب و کار، تهران: انتشارات دنیای اقتصاد.

قلی پور، آریین (۱۳۸۴)، جامعه‌شناسی سازمانها، چاپ سوم، تهران: سمت.

گیلانی نیا، شهرام (۱۳۸۲). طبقه بندی محیط برنامه ریزی سازمان، ماهنامه تدبیر، سال چهاردهم، شماره ۱۳۸.

محمدی الموتی، محسن (۱۳۸۸). اهداف و مکانیزمهای سیاست خارجی در اسلام، فصلنامه دین و سیاست، شماره ۲۰-۱۹، صص ۱۳۷-۱۱۵

نوری، سیامک و ایوبی، مریم (۱۳۸۸). توسعه مدل آینده پژوهی مبتنی بر پیمایش محیطی (مطالعه موردی در یک سازمان تحقیقاتی - دفاعی)، نشریه علمی-پژوهشی مدیریت فردا، سال هشتم، شماره ۲۲، ۶۶-۵۵.

هچ، ماری جو و کانلیف، ان آل (۱۳۸۹). نظریه سازمان: مدرن، نمادین - تفسیری و پست مدرن، ترجمه: دانایی‌فرد، حسن، تهران: مؤسسه کتاب مهربان نشر.

